

EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 7.6.2023
COM(2023) 298 final

**SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ**

o komplexním přístupu k duševnímu zdraví

Duševní zdraví je nedílnou součástí zdraví. Jedná se o stav duševní pohody, v němž jedinci realizují své schopnosti a dokáží se vyrovnat se stresy v životě, podílet se na životě své komunity. Duševní zdraví je předpokladem produktivního hospodářství a inkluzivní společnosti a přesahuje rámec individuálních nebo rodinných záležitostí.

Duševní zdraví nebo špatný zdravotní stav nevznikají ve vakuu, jsou podmíněny osobními a vnějšími faktory. Odrážejí stav naší společnosti, našeho hospodářství, našeho životního prostředí, a dokonce i stav světového dění kolem nás a současně jsou jimi i ovlivňovány. Evropská unie (EU) a svět procházejí bezprecedentními krizemi, jako je pandemie COVID-19 a ruská agrese vůči Ukrajině, energetická krize a inflace, které otřásají každodenní realitou, očekáváním a důvěrou lidí. Trojí planetární krize (změna klimatu, úbytek biologické rozmanitosti a znečištění) se prohlubuje. Rostoucí digitalizace, demografické změny a radikální změny na trhu práce přinášejí vedle příležitostí i výzvy. Kromě nalezení cesty z těchto krizí je klíčem ke zvýšení odolnosti jednotlivců i celé populace řešení výzev v oblasti duševního zdraví.

Lepší duševní zdraví je sociální i hospodářskou nutností. Před pandemií COVID-19 trpělo v EU duševními problémy s duševním zdravím přibližně 84 milionů lidí (každý šestý člověk), což vyžadovalo náklady ve výši 600 miliard EUR, tj. více než 4 % HDP¹, přičemž existovaly výrazné regionální, sociální, genderové a věkové nerovnosti. Pokud jde o pracoviště, 27 % pracovníků uvedlo, že během předchozích dvanácti měsíců zažilo pracovní stres, depresi nebo úzkost, což zvyšuje pravděpodobnost absencí s vážným dopadem na život pracovníků a organizaci podniku. **Náklady na nečinnost** v oblasti duševního zdraví jsou již nyní značné a bohužel se předpokládá, že se budou v souvislosti s globálními stresory ještě zvyšovat. Již v roce 2019 více než 7 % lidí v EU trpělo depresí² a 13 % se po většinu času cítilo osaměle.

Pandemie představovala vážnou hrozbu pro duševní zdraví, zejména mezi mladými lidmi a osobami, které již dříve trpěly duševními poruchami. Během pandemie se počet osob postižených osamělostí v EU oproti období před pandemií zdvojnásobil a v některých regionech dosáhl až 26 %³. Zvýšená osamělost a omezení sociálních interakcí, obavy o vlastní zdraví a zdraví blízkých, nejistota ohledně budoucnosti, úzkost způsobená strachem a ztrátou⁴, to vše bylo příčinou posttraumatických stresových poruch.

Po dopravních nehodách je dnes druhou nejčastější příčinou úmrtí mladých lidí (15–19 let) sebevražda⁵. V EU se roční hodnota ztraceného duševního zdraví dětí a mladých lidí odhaduje na 50 miliard EUR⁶.

¹ [Stručný pohled na zdraví](#): Evropa 2018.

² [Tisková zpráva Eurostatu – Eurostat \(europa.eu\)](#).

³ [New report: Loneliness doubles in Europe during the pandemic \(Nová zpráva: Osamělost se v Evropě během pandemie zdvojnásobila\) \(europa.eu\)](#).

⁴ [The consequences of the COVID-19 pandemic on mental health and implications for clinical practice \(Důsledky pandemie COVID-19 pro duševní zdraví a dopady na klinickou praxi\) | European Psychiatry | Cambridge Core](#).

⁵ [Stav dětí ve světě v roce 2021](#): V mé mysli – podpora a ochrana duševního zdraví dětí a péče o něj, regionální stručný přehled: Evropa, UNICEF, 2021.

Za těmito statistikami se skrývají miliony osobních příběhů. Příběhy dětí a dospívajících, pro které se tablety a chytré telefony spolu s platformami sociálních médií a aplikacemi pro zasílání zpráv staly nedílnou součástí jejich života, mnohdy na úkor tělesného a duševního zdraví. Příběhy sociálně vyloučených osob čelících diskriminaci. Příběhy starších lidí, kteří se cítí osaměle, a pracovníků, kteří zažívají vyhoření; rodičů, kteří si již nedokáží poradit, a lidí, kteří se cítí izolováni kvůli tomu, kým jsou nebo kde žijí.

Podle Listiny základních práv EU má každý **právo na přístup k preventivní zdravotní péči a na obdržení lékařské péče** za podmínek stanovených vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi. Podle Evropského pilíře sociálních práv má každý právo na včasný přístup k cenově dostupné a kvalitní preventivní a léčebné zdravotní péči.

Ve zdravé společnosti musí lidé vědět, že lze najít pomoc a získat přístup k podpoře a cenově dostupné kvalitní léčbě. Hlavním **cílem veřejné politiky** by mělo být zajištění toho, aby nikdo nebyl opomenut, aby občané měli rovný přístup k prevenci a službám duševního zdraví v celé EU a aby opětovné začlenění a sociální začlenění byly vodítkem pro společná opatření zaměřená na duševní onemocnění. K tomu, aby se Evropa k tomuto cíli přiblížila, je zapotřebí účinného poradenství, koordinace, posílené podpory a cílených opatření. Analýza demografických změn může být podkladem pro cílené zásahy, protože s pomocí demografických faktorů lze určit vysoce ohrožené skupiny, které mohou vyžadovat konkrétní podporu či zdroje, a náležitě jim uzpůsobit politiku.

V reakci na tuto skutečnost a na volání občanů po opatřeních v oblasti duševního zdraví v souvislosti s Konferencí o budoucnosti Evropy oznámila předsedkyně von der Leyenová novou iniciativu v oblasti duševního zdraví v EU. Tato iniciativa, která je součástí priority Komise „Podpora evropského způsobu života“, představuje přelom ve způsobu, jakým se v EU přistupuje k duševnímu zdraví. Komise rovněž reaguje na výzvu Evropského parlamentu k přijetí opatření v návaznosti na jeho usnesení z roku 2022 o duševním zdraví v digitálním světě práce⁶, v němž vyzývá orgány EU a členské státy, aby uznaly rozsah problémů v oblasti duševního zdraví souvisejících s prací v EU a odpovídajícím způsobem jednaly. Toto sdělení je počátkem nového strategického přístupu k duševnímu zdraví, který má meziodvětvový charakter a přesahuje rámec zdravotní politiky. Zaměřuje se na to, jak ulevit lidem trpícím duševním onemocněním, a na politiky prevence. Vychází ze **tří hlavních zásad, které by se měly vztahovat na každého občana EU**: i) mít přístup k přiměřené a účinné prevenci, ii) mít přístup ke kvalitní a cenově dostupné zdravotní péči a léčbě v oblasti duševního zdraví a iii) mít možnost se po uzdravení znovu začlenit do společnosti.

Tyto hlavní zásady jsou základem všech aspektů této iniciativy a přímo se odrážejí v jejích kapitolách.

Dnešní komplexní přístup k duševnímu zdraví vyžaduje spolupráci vnitrostátních a regionálních subjektů, odvětví politik v oblasti zdraví i v jiných oblastech a příslušných

⁶ [SOWC-2021-Europe-regional-brief.pdf \(unicef.org\)](https://www.unicef.org/europe-and-central-asia/media/1022).

⁷ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0279_CS.html.

zúčastněných stran, počínaje organizacemi pacientů a občanské společnosti a konče akademickou obcí a průmyslem. Jeho cílem je zavedení nástrojů k prosazení změny, a to i na globální úrovni, posílení stávajících struktur a sledování opatření.

Tento přístup podpoří členské státy v jejich úsilí o dosažení cílů Světové zdravotnické organizace (WHO) v oblasti nepřenositelných nemocí do roku 2025⁸ a cílů udržitelného rozvoje⁹ do roku 2030, včetně cílů týkajících se duševního zdraví.

a. Začlenění duševního zdraví do všech politik

Komplexní přístup musí zohledňovat vliv biologických a psychologických faktorů, stejně jako důležitost rodiny, komunity, hospodářství, společnosti, životního prostředí a bezpečnosti. To zahrnuje úlohu kombinace práce a péče, školního a pracovního prostředí, jakož i digitálního světa, sociálních (např. míra zažívaného násilí, gender, chování, vzdělání¹⁰), hospodářských (např. nestabilita, inflace, chudoba a nezaměstnanost) a obchodních (např. tlak agresivního marketingu) determinantů zdraví.

V důsledku toho jsou pro zlepšení duševního zdraví a podporu odolnosti duševního zdraví potřebné politiky v takových oblastech, jako je vzdělávání, mládež, umění a kultura, životní prostředí, zaměstnanost, soudržnost, výzkum a inovace, sociální ochrana, udržitelný rozvoj měst a digitální svět. Překážky bránící dobrému duševnímu zdraví nelze překonat pouze v rámci zdravotního systému¹¹.

Determinanty duševního zdraví se vzájemně ovlivňují se stávajícími nerovnostmi ve společnosti, což některé lidi vystavuje vyššímu riziku špatného duševního zdraví než jiné. Pokud je příčinou špatného duševního zdraví **diskriminace** na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace, **násilí a nenávisti**, je důležitým nástrojem prevence podpora rovnosti v naší společnosti. S cílem dosáhnout pokroku na cestě k **Unii rovnosti** přijala Komise v letech 2020 a 2021 pět strategií v oblasti rovnosti¹². Všechny strategie zdůrazňují riziko diskriminace vedoucí ke zhoršení duševního zdraví. Dětství je zásadní fází života při určování budoucího duševního zdraví, jak je zdůrazněno ve **Strategii EU pro práva dítěte**¹³, která vyzývá ke komplexnímu přístupu k prevenci a k ochraně dětí před veškerými formami násilí.

⁸ [Na cestě k roku 2025 \(who.int\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders).

⁹ Cíl udržitelného rozvoje 3.4 | Nepřenosné nemoci a duševní zdraví: Do roku 2030 snížit předčasnou úmrtnost v důsledku nepřenosných nemocí o třetinu prostřednictvím prevence a léčby a podporovat duševní zdraví a kvalitu života.

¹⁰ [Education: a neglected social determinant of health \(Vzdělání: opomíjený sociální determinant zdraví\) – The Lancet Public Health](#).

¹¹ [Fitter Minds, Fitter Jobs: From Awareness to Change in Integrated Mental Health, Skills and Work Policies \(Způsobilejší mysl, způsobilější pracovní místa: Od povědomí ke změně integrovaných politik v oblasti duševního zdraví, dovedností a práce\) | Duševní zdraví a práce | OECD iLibrary \(oecd-ilibrary.org\)](#).

¹² [Strategie pro rovnost žen a mužů](#), [Strategie pro rovnost LGBTIQ osob](#), [Strategický rámec pro Romy](#), [Strategie práv osob se zdravotním postižením](#).

¹³ [Strategie EU pro práva dítěte a evropská záruka pro děti \(europa.eu\)](#).

Evropský rok mládeže 2022 se zaměřil na obnovení pozitivního výhledu pro mladé lidi a nabídl činnosti podporující duševní zdraví a pohodu mladých lidí. **Evropský rok dovedností** bude v roce 2023 podporovat investice do odborné přípravy a prohlubování dovedností s cílem zvýšit životní příležitosti a zlepšit přizpůsobivost lidí a pracovníků změnám, což je důležité pro podporu komplexního přístupu k duševnímu zdraví.

Politika v oblasti duševního zdraví, která je přínosem pro všechny, musí fungovat napříč příslušnými oblastmi politiky. Výzkum stále více například poukazuje na to, že pozitivní vliv na duševní zdraví má pochopení vzájemné propojitelnosti a opětovného spojení s přírodou. Zároveň je široce uznáváno, že na duševní zdraví má dopad znečištění, a to i znečištění ovzduší nebo vystavení občanů toxickým chemickým látkám. Cíle a opatření v rámci **Zelené dohody pro Evropu** na podporu čistého životního prostředí, znovu s přírodou spojených a obnovených lokalit a městské zeleně pozitivně ovlivňují naše tělesné a duševní zdraví.

S cílem řešit rizika související s využíváním digitálních služeb, včetně rizik souvisejících s duševním zdravím, vytváří **nařízení o digitálních službách**¹⁴ široký soubor povinností v oblasti náležité péče platných pro online zprostředkovatele. Aby bylo možné přijímat cílená nápravná opatření a účinně řešit obavy v oblasti veřejné politiky, uznává nařízení o digitálních službách konkrétní rizika související se závažnými nepříznivými dopady na **fyzickou a duševní pohodu osob**, jakož i s důsledky pro **fyzický a duševní vývoj dětí**, které mohou být způsobeny využíváním těchto platform. Největší platformy a vyhledávače, tedy ty, které mají v Unii více než 45 milionů uživatelů, mají povinnost posoudit systémová rizika, která jejich služby představují pro duševní zdraví, a přijmout opatření ke zmírnění zjištěných rizik¹⁵.

Komise již podporuje **přenos příslušných osvědčených postupů** z členských států a zúčastněných stran s cílem podpořit duševní zdraví ve všech politikách v komunitách¹⁶ prostřednictvím expertní skupiny zabývající se otázkami veřejného zdraví¹⁷.

V současné době probíhá studie, která má analyzovat **účinnost rozšiřování politik v oblasti duševního zdraví** a pohody v členských státech¹⁸ s cílem lépe podpořit tvorbu politik.

STĚŽEJNÍ INICIATIVY

¹⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2065 o jednotném trhu digitálních služeb a o změně směrnice 2000/31/ES (nařízení o digitálních službách) (Text s významem pro EHP)<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32022R2065>.

¹⁵ To může zahrnovat například zmírnění nepříznivých dopadů individualizovaných doporučení a opravu kritérií používaných v jejich doporučeních, zastavení příjmů z reklamy u určitých informací a přizpůsobení viditelnosti hodnověrných zdrojů informací.

¹⁶ Například [model osvědčených postupů Evropské aliance proti depresi \(EAAD\)](#) pro zlepšení péče o pacienty s depresí a prevenci sebevražděného chování v Evropě financovaný v rámci třetího programu EU v oblasti zdraví: 2 miliony EUR.

¹⁷ https://health.ec.europa.eu/non-communicable-diseases/expert-group-public-health_cs.

¹⁸ Finanční podpora v rámci [pracovního programu EU pro zdraví na rok 2021](#): DP-g-07.2.1 Shromažďování a podpora zavádění inovativních osvědčených postupů a výsledků výzkumu v oblasti nepřenosných nemocí: rozpočet posílený přerozdělením finančních prostředků: 1 milion EUR.

1. EVROPSKÁ INICIATIVA PRO BUDOVÁNÍ KAPACIT V OBLASTI DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ

- V roce 2023 vyčlení Komise společně s WHO¹⁹ v rámci programu EU pro zdraví částku ve výši 11 milionů EUR na podporu členských států při **budování kapacit pro přístup, který podporuje duševní zdraví napříč všemi politikami**.
- Komise vyčlení 10 milionů EUR²⁰ na posílení úlohy zúčastněných stran při **podpoře duševního zdraví v komunitách**, přičemž se zaměří na zranitelné skupiny, včetně dětí a mladých lidí a populací migrantů/uprchlíků.
- V roce 2024 Komise vydá **plán (soubor nástrojů) pro multidisciplinární přístup k budování kapacit v oblasti duševního zdraví**²¹.

Členské státy jsou naléhavě vyzývány k přijetí přístupu, který prosazuje **duševní zdraví ve všech politikách**. Měly by se zaměřit zvláště na **prosazování, prevenci**²², **včasné intervence**, řešení **stigmatu** a zajišťování **sociálního začlenění** lidí žijících s duševními problémy. Kromě toho by členské státy měly podporovat programy, jejichž účelem je pomoci lidem k zaměstnání nebo k účasti v programech návratu do práce. Digitální oblast, a to i na pracovišti, přináší **psychosociální rizika**, která významně ovlivňují lidi, organizace i hospodářství²³. Zvláštní pozornost je třeba věnovat podpoře rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem.

b. Podpora dobrého duševního zdraví, prevence a včasných intervencí u duševních problémů

Lidé s duševními problémy musí vědět, kde mohou požádat o pomoc. V současné době jsou dostupné služby a nástroje rozptýlené a v jednotlivých zemích EU se značně liší. Také nejsou pro lidi dostatečně viditelné a známé. To je třeba změnit.

Podpora dobrého duševního zdraví, prevence duševních problémů a včasné intervence jsou účinnější a nákladově efektivnější než léčba. **Ekonomické důkazy** o účinnosti investic do tohoto přístupu jsou nejprůkaznější u **včasných intervencí** zaměřených na zdraví matek a kojenců, dětí a dospívajících, duševní zdraví na pracovišti (viz kapitola e)) a prevenci sebevražd a sebepoškozování²⁴. V této oblasti je třeba posílit výzkum, aby bylo možné lépe

¹⁹ Prostřednictvím dohody o příspěvku s WHO (rozpočet posílený přerozdělením finančních prostředků: 11 milionů EUR) v rámci [pracovního programu EU pro zdraví na rok 2022](#): DP-g-22-07.02 Řešení problémů v oblasti duševního zdraví.

²⁰ Finanční podpora v rámci [pracovního programu EU pro zdraví na rok 2022](#): DP-g-22-07.01/03/04 Výzva k předkládání návrhů na podporu duševního zdraví: 10 milionů EUR.

²¹ [Budování kapacit v oblasti duševního zdraví](#): multidisciplinární vzdělávací program a výměnný program pro zdravotnické pracovníky: 9 milionů EUR.

²² [Znalostní brána Společného výzkumného střediska pro podporu zdraví a prevenci nemocí \(prevence deprese, pracovního stresu a demence\)](#).

²³ Sdělení „[Strategický rámec EU pro ochranu zdraví a bezpečnost při práci na období 2021–2027](#)“ uznává důležitost řešení psychosociálních rizik při práci, a to i s ohledem na přechod k digitalizaci.

²⁴ <https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev-publhealth-040617-013629>.

rozpoznat počáteční znepokojivé signály, a v programu Horizont Evropa je na to vyčleněn rozpočet²⁵.

Zdraví lidí je ovlivňováno jejich životními zkušenostmi a prostředím, v němž tráví své životy. Důležitý vliv na duševní zdraví mají **zdravotní determinanty**, počínaje výživou a pohybovou aktivitou přes škodlivou konzumaci alkoholu, tabáku a drog a konče **environmentálními, sociálními a obchodními determinanty**, včetně životních podmínek, lepšího bydlení, čistého ovzduší, přístupu ke sportu, kultuře a zeleni a lepší rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem, jakož i rizik násilí.

Důležitou roli při podpoře dobrého duševního zdraví hrají pohybová aktivita a sport. EU bude nadále prosazovat **sport a zdraví prospěšnou pohybovou činnost** prostřednictvím pracovního plánu EU v oblasti sportu a Evropského týdne sportu.

Včasná intervence může zajistit včasnou podporu a zabránit dalšímu zhoršování stavu z hlediska pohody a duševního zdraví, zejména u mladých lidí²⁶. Například může být včasná intervence klíčová při rozpoznávání a řešení rizikových faktorů a znaků různých forem obtíží, jimž lidé mohou čelit. Klíčovými místy pro podporu duševního zdraví, prevenci, včasné zjištění a včasnou intervenci je také celá řada různých prostředí, např. školy, pracoviště, domovy pro seniory a věznice. **Školní programy** na podporu duševního zdraví a pohody, do nichž jsou zapojeny různé subjekty a služby²⁷ v komunitě, mohou například zjistit a řešit problémy v raném stadiu.

V roce 2023 Komise zveřejní výzvu pro členské státy a zúčastněné strany, aby prostřednictvím portálu EU pro osvědčené postupy²⁸ předkládaly **osvědčené postupy** v oblasti podpory duševního zdraví, prevence, včasného odhalení a včasné intervence. Společně s členskými státy bude rozvíjet iniciativy zaměřené na řešení klíčových behaviorálních, hospodářských, sociálních, environmentálních (včetně znečištění) mezigeneračních a obchodních determinantů duševního zdraví spoluprací v rámci iniciativy „Společně za lepší zdraví“²⁹. Podpoří vypracování **pokynů pro včasné odhalování a včasnou intervenci** a screening zranitelných skupin v klíčových prostředích, které budou pilotně provádět členské státy³⁰. Komise bude rovněž zintenzivnit svou práci na **výzkumu mozku** spuštěním nových projektů, mimo jiné využíváním digitálních zdravotních údajů³¹ a výpočetní a simulační infrastruktury³².

²⁵ [Výzvy v klastru Zdraví v programu Horizont Evropa 2023 – The Silver Deal – Person-centred health and care in European regions \(Stříbrná dohoda – Zdravotnictví a péče zaměřené na člověka v evropských regionech\) \(Cíl 1\) \(europa.eu\).](#)

²⁶ [Preventive psychiatry: a blueprint for improving the mental health of young people \(Preventivní psychiatrie: plán ke zlepšení duševního zdraví mladých lidí \(nih.gov\)\).](#)

²⁷ V souladu s doporučením Rady [o cestách ke školnímu úspěchu.](#)

²⁸ [Portál osvědčených postupů \(europa.eu\).](#)

²⁹ Pomocí opatření financovaných v rámci [programu EU pro zdraví \(2021–2027\).](#)

³⁰ Pomocí financování v rámci [pracovního programu EU pro zdraví 2022](#) (technická podpora pro odborné skupiny).

³¹ Cílem [návrhu nařízení o evropském prostoru pro zdravotní data](#) je usnadnit lepší přístup ke zdravotnickým datům pro účely výzkumu a inovací, včetně výzkumu mozku.

³² [Evropské výzkumné infrastruktury \(europa.eu\).](#)

STĚŽEJNÍ INICIATIVY

2. EVROPSKÁ INICIATIVA PRO PREVENCI DEPRESE A SEBEVRAŽD

- Komise věnuje částku ve výši 6 milionů EUR na snížení rizika, že lidé budou trpět vážnými duševními potížemi, a to podporou rozvoje a provádění **politik prevence depresí a sebevražd** v členských státech na základě výměny osvědčených postupů (2023).

3. INICIATIVA SPOLEČNĚ ZA LEPŠÍ ZDRAVÍ – DUŠEVNÍ ZDRAVÍ

- Komise přidělí částku ve výši 8,3 milionu EUR na **posílení oblasti duševního zdraví v rámci iniciativy EU Společně za lepší zdraví zaměřené na nepřenosné nemoci**, jejímž cílem je posílit opatření členských států v oblasti podpory duševního zdraví, vytváření podpůrného prostředí a politik, posilování sociálního začlenění a boje proti stigmatu a diskriminaci spojeným s duševními problémy³³.

4. PŘÍSTUPOVÁ BRÁNA PRO OSOBY TRPÍCÍ DUŠEVNÍMI PROBLÉMY

- Komise vytvoří v rámci portálu osvědčených postupů EU³⁴ úložiště EU, kde budou shromažďovány **osvědčené postupy** členských států, aby se od sebe navzájem učily a vedly lidi k účinné péči (horké linky, místa pomoci atd.).
- Aby se lidé mohli lépe orientovat v dostupných podpůrných službách, budou členské státy vyzvány³⁵, aby vytvořily vnitrostátní internetové stránky, které lidem budou sloužit jako jedno referenční místo s cílem **zlepšit přístup k léčbě, podpoře a péči**.

5. EVROPSKÝ KODEX PRO DUŠEVNÍ ZDRAVÍ

- Komise věnuje částku ve výši 2 milionů EUR³⁶ na to, aby **lidem trpícím duševními problémy umožnila lépe pečovat** o duševní zdraví svoje, své rodiny i svých pečovateli, a to tím, že poskytne soubor doporučení založených na důkazech, která budou aktivně propagována a dostupná online.

6. ROZVOJ SPOLEČNÉHO EKOSYSTÉMU PRO VÝZKUM MOZKU

- Komise posílí výzkum zdraví mozku, včetně výzkumu duševního zdraví, a to prostřednictvím úzké spolupráce s členskými státy na vytvoření ekosystému. Tento ekosystém propojí výzkumné pracovníky a zúčastněné strany s cílem usnadnit a koordinovat činnosti v zájmu maximálně využít investice EU a členských států do výzkumu

³³ [Expertní skupina zabývající se otázkami veřejného zdraví.](#)

³⁴ Portál osvědčených postupů EU: [Portál osvědčených postupů \(europa.eu\).](#)

³⁵ V podskupině pro duševní zdraví zřízené v rámci expertní skupiny zabývající se otázkami veřejného zdraví.

³⁶ [Pracovní program EU pro zdraví na rok 2023 \(europa.eu\).](#)

Členské státy jsou naléhavě vyzývány, aby využívaly příležitosti financování z EU a spolupracovaly na **provádění iniciativ a osvědčených postupů** v oblasti podpory a prevence v oblasti duševního zdraví, aby řešily souvislosti mezi **nerovnostmi a duševním zdravím** tím, že zvýší úsilí v boji proti stigmatu, diskriminaci, nenávistným verbálním projevům a násilí, a aby zajistily odpovídající odbornou přípravu, prohlubování dovedností a změnu kvalifikace pracovníků ve zdravotnictví v oblasti podpory duševního zdraví a pohody. Komise by se také měla zabývat výzvami souvisejícími s prevencí duševních problémů zranitelných komunit, posílit včasné rozpoznávání duševních poruch, poskytovat včasné intervence a včasnou podporu a řešit souvislosti mezi **vyloučením, nerovnostmi a duševním zdravím** tím, že zvýší úsilí v boji proti diskriminaci, nenávistným verbálním projevům a násilí.

c. Posílení duševního zdraví dětí a mladých lidí

Evropa je svědkem **zhoršování duševního zdraví mladších generací**. Během pandemie COVID-19 byla většina dětí držena mimo školní třídy a byly jim odepřeny sociální kontakty a pohybová aktivita a případy depresí mezi mladými lidmi se více než zdvojnásobily³⁷. Osamělost, která je důležitou složkou ovlivňující pohodu a duševní zdraví, dosáhla alarmující úrovně. V roce 2022 každý pátý člověk ve věku od 16 do 25 let uvedl, že se většinu času cítí osamělý³⁸.

Chudoba dětí může mít škodlivé dopady na duševní zdraví. Některé z těchto výzev řeší doporučení Rady, kterým se zavádí **evropská záruka pro děti**³⁹. Účinným způsobem podpory psychické pohody dětí a mladých lidí jsou programy prevence šikany ve školách⁴⁰.

Mladí lidé se stále častěji potýkají s úzkostí, smutkem nebo strachem, sebepoškozováním, nízkým sebevědomím, šikanou a poruchami příjmu potravy. Obzvláště ohroženy jsou děti nuceně vysídlených osob a migrantů, včetně těch, které byly nuceny uprchnout před ruskou agresivní válkou na Ukrajině, a děti, které jsou obětmi sexuálního vykořisťování, jiných trestných činů a zneužívání.

Děti jsou ovlivňovány různými vzájemně propojenými zdravotními, environmentálními, sociálními a obchodními faktory a také důsledky trestných činů páchaných online, jako je pohlavní zneužívání dětí online. V některých případech se děti a mladí lidé setkávají s nepřízní osudu během **nejzranitelnějších a nejformativnějších let svého života, což může mít dopad na jejich zdraví a duševní zdraví po celý jejich život**.

Mladé lidi také silně znepokojuje změna klimatu a ztráta biologické rozmanitosti. Nedávný průzkum⁴¹ dospěl k závěru, že 75 % dětí a mladých respondentů považuje svou budoucnost za „děsivou“. Zároveň studie odhalila, že úzkost a strach týkající se klimatu souvisejí s dojmem,

³⁷ Od úrovně před pandemií (2019 nebo nejbližší rok) na úroveň během pandemie (duben 2020 – srpen 2021): [Zpráva „Stručný pohled na zdraví: Evropa 2022“](#).

³⁸ [Publikace o osamělosti \(europa.eu\)](#).

³⁹ [Doporučení Rady, kterým se zavádí evropská záruka pro děti](#).

⁴⁰ [Osobní pohoda ve škole | Evropský prostor vzdělávání \(europa.eu\)](#).

⁴¹ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2542519621002783>.

že reakce vlád v této oblasti je nedostatečná, a s pocity zrazenosti, které s tím jsou spojeny. Závazky EU týkající se dosažení klimatické neutrality do roku 2050 a rámce pro biologickou rozmanitost z Kchun-mingu a Montrealu jsou proto pro duševní zdraví našich dětí důležité.

Digitální nástroje mohou mít pozitivní vliv na duševní zdraví (např. tím, že poskytují přístup k informacím, podpůrným skupinám a terapeutickým službám), ale mohou na něj mít i negativní vliv. Je nutný přechod na **bezpečnější a zdravější digitální prostor pro děti**⁴². Součástí tohoto přechodu je: ochrana dětí před nevhodným obsahem, vtíravým sběrem informací a agresivním online marketingem nezdravých potravin, nápojů, kosmetických standardů a alkoholu a tabáku, obezřetné využívání sociálních médií, řešení pohlavního zneužívání dětí online, přístupu k nelegálním drogám a novým psychoaktivním látkám společně s ochrannými opatřeními proti kyberšikaně, nenávistným verbálním projevům, nadměrnému času strávenému na obrazovce a digitální úpravě snímků; vyvážené využívání her, které pomáhá předcházet chorobnému využívání a negativním dopadům na každodenní život.

V souvislosti s fyzickým a duševním rozvojem dětí uznává ⁴³**nařízení o digitálních službách**⁴⁴ určitá systémová rizika pramenící z koncepce či fungování služeb a systémů, včetně algoritmičeských systémů, těchto služeb označovaných jako „velmi velké online platformy“ nebo „velmi velké internetové vyhledávače“. Tato rizika se mohou objevit například v souvislosti s koncepcí online rozhraní, která záměrně či neúmyslně zneužívá slabé stránky a nezkušenost nezletilých osob nebo může způsobit návykové chování.

V případě platform, které nejsou označeny jako „velmi velké“, nařízení o digitálních službách rovněž stanoví cílená opatření k lepší **ochraně nezletilých osob online**, a to například navržením jejich rozhraní či jeho součástí s nejvyšší standardní úrovní soukromí, bezpečnosti a ochrany nezletilých osob, přijetím norem ochrany či dodržováním příslušných kodexů chování. Navíc nařízení o digitálních službách zakazuje poskytovatelům online platform, aby ve svém rozhraní zobrazovali reklamu, pokud jsou si s přiměřenou jistotou vědomi toho, že příjemcem služby je nezletilá osoba.

Strategie pro lepší internet pro děti (BIK+)⁴⁵, která doplňuje nařízení o digitálních službách, nabízí podporu duševního zdraví dětí na internetu prostřednictvím **center pro bezpečnější internet a portálu BIK**, který nabízí množství věkově přiměřených zdrojů pro děti, rodiny a učitele. Asistenční linky center pro bezpečnější internet nabízejí praktickou podporu a poradenství dětem, které čelí problémům online, jako je kyberšikana, grooming a zneklidňující obsah, a jejich rodičům či opatrovníkům.

Pokud jde o vyjádření obav, jsou děti ve zranitelnějším postavení než dospělí. V souladu se Strategií EU pro práva dítěte Komise v roce 2024 představí iniciativu týkající se

⁴² [Vytváření lepšího internetu pro děti | Formování digitální budoucnosti Evropy \(europa.eu\)](#).

⁴³ Ustanovení čl. 34 odst. 2 písm. b) a d).

⁴⁴ [Nařízení o digitálních službách](#).

⁴⁵ Digitální dekáda pro děti a mládež: nová Evropská strategie pro lepší internet pro děti (BIK+), COM(2022) 212 final.

Komise bude pokračovat v provádění **strategie EU pro mládež (2019–2027)**⁵⁰ s cílem dosáhnout lepšího duševního zdraví a pohody a ukončit stigmatizaci.

Komise posílí podporu duševního zdraví ve vzdělávacích zařízeních tím, že bude nápomocna při provádění iniciativy **Cesty ke školnímu úspěchu**⁵¹. Expertní skupina Komise pro podpůrná vzdělávací prostředí pro skupiny, u nichž hrozí slabé výsledky, a pro podporu pohody ve škole vypracuje v roce 2024 pokyny pro systémový **celoškolský přístup v oblasti pohody** pro tvůrce politik na místní, regionální a celostátní úrovni a pro školy⁵². Komise navrhne **soubor nástrojů pro sebehodnocení a sebezdokonalování v oblasti pohody ve škole** a předloží doporučení pro osvětovou činnost na vnitrostátní a unijní úrovni. Prostřednictvím programu Erasmus+ a Evropského sboru solidarity budou k dispozici příležitosti financování projektů na podporu duševního zdraví a pohody mladých lidí a dlouhodobá činnost programu Erasmus+ v oblasti odborné přípravy a spolupráce „**Duševní zdraví při práci s mládeží**“ bude pokračovat ve zvyšování povědomí a rozvoji gramotnosti v oblasti duševního zdraví.

STĚŽEJNÍ INICIATIVY

7. SÍŤ PRO DUŠEVNÍ ZDRAVÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

- V roce 2024 Komise podpoří vytvoření sítě pro duševní zdraví dětí a mládeže, která bude sloužit k výměně informací, vzájemné podpory a pomoci prostřednictvím ambasadorů mládeže⁵³.

8. ZDRAVÍ DĚTÍ 360

- V roce 2023 Komise vypracuje **soubor nástrojů prevence**, který se zaměří na prevenci a včasné intervence u ohrožených dětí a bude se zabývat vzájemnými vazbami mezi duševním a tělesným zdravím a klíčovými zdravotními determinanty⁵⁴. Zvláštní pozornost bude věnována rizikům šikany ve školním prostředí.

9. STĚŽEJNÍ INICIATIVA MLÁDEŽ NA PRVNÍM MÍSTĚ (STĚŽEJNÍ INICIATIVA NÁSTROJE PRO TECHNICKOU PODPORU NA ROK 2023⁵⁵)

- V roce 2023 bude Komise v úzké spolupráci s dětmi a mladými lidmi vyvíjet **nástroje pro děti a mladé lidi**, které se budou aktivně zabývat například zdravým životním stylem a prevencí duševních problémů⁵⁶ (2 miliony EUR).

⁵⁰ EUR-Lex – 42018Y1218(01) – CS – EUR-Lex (europa.eu).

⁵¹ EUR-Lex – 32022H1209(01) – CS – EUR-Lex (europa.eu).

⁵² Tyto pokyny by měly zahrnovat duševní pohodu a prevenci šikany a v rámci celoškolního přístupu by se měly zabývat také pracovním stresem učitelů a násilím, jakož i šikanou učitelů. Odkaz: <https://osha.europa.eu/en/publications/occupational-safety-and-health-and-education-whole-school-approach#:~:text=A%20Whole%2DSchool%20Approach%20to,pupils%20in%20school%20safety%20management>.

⁵³ V rámci iniciativy Společně za lepší zdraví a s finančními prostředky z [programu EU pro zdraví](#).

⁵⁴ V rámci iniciativy Společně za lepší zdraví a s finančními prostředky z [programu EU pro zdraví](#).

⁵⁵ Částka ve výši 2 milionů EUR v rámci [pracovního programu Nástroje pro technickou podporu na rok 2023](#): projekt bude zahájen na podzim roku 2023.

⁵⁶ Komise poskytne společně s Dětským fondem OSN [technickou podporu](#) Kypru, Itálii, Slovinsku a Andalusii s cílem posílit spolupráci mezi jednotlivými odvětvími: zdravotnictvím, školství, sociální služby a systémy ochrany dětí.

10. ZDRAVÉ OBRAZOVKY, ZDRAVÁ MLÁDEŽ

Komise podpoří tyto činnosti:

- pokračování provádění strategie pro lepší internet pro děti (BIK+)⁵⁷,
- praktické pokyny pro orgány, jak zlepšit **ochranu dětí v digitálním světě**, doplněné o sledování dopadu digitální transformace na pohodu dětí prostřednictvím portálu Lepší internet pro děti,
- **kodeks chování pro design odpovídající věku**⁵⁸, jehož zavedení bude usnadněno Komisí v návaznosti na nová pravidla v nařízení o digitálních službách,
- usnadnění pokračování a zintenzivnění práce podle **kodexu chování pro boj proti nezákonným nenávisným projevům online** v souladu s nařízením o digitálních službách⁵⁹.

Komise vyzývá členské státy, aby spolupracovaly na politikách a iniciativách zaměřených na specifické výzvy související s **duševním zdravím dětí a mladých lidí** a aby se zabývaly souvislostmi mezi duševními problémy a zdravotními determinanty a využíváním digitálních nástrojů. Komise vyzývá členské státy, aby určily děti jako prioritní cílovou skupinu ve svých vnitrostátních strategiích v oblasti duševního zdraví a aby vytvářely sítě ve spolupráci s rodinami, školami, mládeží a jinými zúčastněnými stranami a institucemi zapojenými do problematiky duševního zdraví dětí. Členské státy jsou naléhavě žádány, aby zajistily, že **děti** budou mít lepší přístup ke službám v oblasti duševního zdraví, jakož i rovný a snadný přístup ke zdravé výživě a pravidelné pohybové aktivitě, že budou žít v bezpečném a příznivém prostředí a budou chráněny před problémy s konzumací alkoholu, tabáku a drog a negativními dopady používání digitálních technologií. Členské státy jsou vyzývány, aby v oblasti duševního zdraví dětí a mladých lidí **uplatňovaly inovativní přístupy a osvědčené postupy** určené v iniciativě „Společně za lepší zdraví“ a aby se podílely na spolupráci v rámci této iniciativy při **řešení dopadu zdravotních determinantů**, včetně ekonomických, obchodních, sociálních a environmentálních determinantů, a dopadu digitální transformace na duševní zdraví a pohodu dětí a mladých lidí.

d. Pomoc těm, kteří to nejvíce potřebují

Duševní onemocnění je spojeno s mnoha formami nerovností a zvláštní pozornost je třeba věnovat lidem ve **zranitelném postavení**. Jednotlivci mohou patřit k jedné nebo více zranitelným skupinám současně, jako jsou například chudé matky samoživitelky nebo osoby se zdravotním postižením, které se zotavují z těžké nemoci.

V kontextu náročných demografických změn musí být **služby v oblasti duševního zdraví, sociální a dlouhodobé péče** přístupné, cenově dostupné, integrované⁶⁰, komunitní a

⁵⁷ [Strategie pro lepší internet pro děti](#).

⁵⁸ Kodeks chování pro design odpovídající věku podpoří provádění článku 28 nařízení o digitálních službách a bude uznán jako kodeks podle jeho článku 45.

⁵⁹ Se zapojením Evropského sboru pro digitální služby se počítá v případě všech kodexů chování podle nařízení o digitálních službách.

uživatelsky přívětivé. **Starší osoby**⁶¹ by měly mít možnost vést zdravý a aktivní životní styl, řídit své duševní zdraví, zvýšit své sociální interakce⁶² a omezit osamělost. Je třeba podporovat kreativní řešení, jako je mezigenerační bydlení.

S cílem podporovat dobré duševní zdraví Komise zvyšuje povědomí o potřebě řešit **osamělost a sociální izolaci**⁶³ a podpoří členské státy shromažďováním a předáváním osvědčených postupů prostřednictvím portálu osvědčených postupů EU.

U **žen** je téměř dvakrát vyšší pravděpodobnost, že budou trpět depresí, než u mužů. To je způsobeno mnoha faktory, jako jsou biologické faktory, životní okolnosti a kulturní stresory⁶⁴.

Obzvláště zranitelné jsou oběti **genderově podmíněného násilí**. Komise posílí ochranu a podporu **obětí genderově podmíněného násilí**, včetně kybernetického násilí, prováděním nadcházejících závazků EU podle **Istanbulské úmluvy**⁶⁵ a budoucí směrnice EU o **násilí na ženách a domácím násilí**⁶⁶. Komise bude řešit prevenci **škodlivých praktik vůči proti ženám a dívkám**⁶⁷ a boj proti nim a zřídí síť EU pro prevenci **genderově podmíněného a domácího násilí**. **Poporodní deprese** a jiné duševní problémy, které mohou vzniknout během těhotenství a po něm, je třeba řešit s cílem chránit duševní zdraví dětí i žen⁶⁸. Projekt HappyMums financovaný z prostředků EU⁶⁹ bude zkoumat fyziologické mechanismy, aby umožnil účinné klinické intervence založené na vědeckých poznatcích. Je třeba řešit i takové problémy, jako je nerovný přístup k zaměstnání, včetně smluv na dobu určitou a/nebo k stejné odměně, nerovné rozdělení povinností v oblasti péče o domácnost a rodinu a ekonomické tlaky a závislosti, které zažívají ženy. Komise přispěje ke zlepšení situace zajištěním toho, aby členské státy plně a správně provedly do vnitrostátního práva a uplatňovaly právní předpisy EU o rovných příležitostech a rovném zacházení se ženami a muži v oblasti zaměstnání a povolání, o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem pro rodiče a pečovatele a také o transparentnosti odměňování.

Dopad na duševní zdraví, zejména u mladých lidí, může mít také **diskriminace na základě sexuální orientace, genderové identity, vyjádření pohlavní identity nebo pohlavních znaků**. Psychické potíže, které pramení ze zkušeností s marginalizací, diskriminací a stigmatizací („stres menšin“), zvyšují riziko sebevražedného chování, sebepoškozování nebo deprese a budou řešeny v souladu se strategií rovnosti LGBTIQ osob 2020–2025⁷⁰.

⁶⁰ Integrovaný systém péče o starší osoby znamená, že se starším dospělým dostane potřebné zdravotní péče tam, kde ji potřebují, a tehdy, kdy ji potřebují: [Oddělení pro stárnutí a zdraví \(who.int\)](#).

⁶¹ V roce 2021 žilo v EU více než 20,8 % obyvatel starších 65 let, přičemž se předpokládá, že do roku 2058 tento podíl vzroste na 30,3 %: [Závěry Rady o začleňování problematiky stárnutí do veřejných politik](#).

⁶² [Závěry Rady o lidských právech, účasti a dobrých životních podmínkách starších osob v éře digitalizace](#).

⁶³ [Osamělost \(europa.eu\)](#).

⁶⁴ [KONEČNÝ PŘEZKUM WMH \(who.int\)](#).

⁶⁵ Istanbulská úmluva: [boj proti násilí na ženách a domácímu násilí](#).

⁶⁶ [EUR-Lex – 52022PC0105 – CS – EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁶⁷ [Pracovní program Komise na rok 2023](#).

⁶⁸ <https://cordis.europa.eu/project/id/101057390>.

⁶⁹ [Projekt HappyMums](#).

⁷⁰ [Unie rovnosti: strategie pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020–2025](#).

Fyzické a sexuální násilí a hrozby, jimž jsou vystaveny **oběti obchodování s lidmi**, mají dlouhodobé duševní následky⁷¹. Směrnice o prevenci obchodování s lidmi a boji proti němu uznává zvláštní potřeby obětí s duševními problémy a zajišťuje specializované zdravotní služby a dlouhodobou podporu při zotavování a rehabilitaci. Komise prostřednictvím Azylového, migračního a integračního fondu⁷² usnadňuje a prosazuje programy na podporu obětí při jejich zotavování a reintegraci⁷³, například zdravotní a psychologické služby.

Mnoho zdravotních problémů může vést k duševním problémům nebo tyto problémy zhoršovat, například u **pacientů s rakovinou**, která je druhou nejčastější příčinou úmrtí. Rakovina nepůsobí jen na vaše tělo, ale také na vaši mysl a pocity a často vede k depresi, úzkosti a strachu.

Zdravotní postižení může jednotlivce často vystavit vyššímu riziku vzniku duševních problémů a to může vyžadovat přizpůsobení přístupů v souladu se strategií pro práva **osob se zdravotním postižením**⁷⁴, která odkazuje na opatření zvláště důležitá pro osoby s duševním a mentálním postižením, jako je prosazování toho, aby členské státy prováděly osvědčené postupy deinstitucionalizace v oblasti duševního zdraví.

Autonomie, nezávislost a zapojení do společnosti souvisejí s duševním zdravím, což je zvláště důležité pro starší osoby a osoby se zdravotním postižením. Pro podporu duševního zdraví osob se zdravotním postižením je tudíž zásadní zajistit fyzickou, sociální a finanční přístupnost, a to i zlepšením přístupu na trh práce a usnadněním jejich návratu do zaměstnání. Dva z pokynů pro zaměstnavatele v rámci balíčku týkajícího se zaměstnanosti osob se zdravotním postižením jsou věnovány práci s chronickým onemocněním a návratu do práce⁷⁵. Do konce roku 2023 Komise vydá rovněž pokyny pro členské státy ohledně **nezávislého života a začlenění** do komunity a v roce 2024 představí rámec pro sociální služby excelence pro osoby se zdravotním postižením, včetně duševního zdraví.

Bylo zjištěno, že příznaky **stavu po onemocnění COVID-19**, obecně známé jako dlouhodobý COVID, mají negativní dopad na duševní zdraví⁷⁶ a špatné duševní zdraví může zvýšit riziko vzniku dlouhodobé formy onemocnění COVID. V roce 2023 Komise **ve spolupráci s odborníky z členských států zřídí síť pro dlouhodobý COVID**.

Uprchlíci, vysídlené osoby, zejména lidé prchající před válkou, pronásledováním nebo konflikty (např. osoby vysídlené z Ukrajiny), jsou náchylnější k rozvinutí duševních

⁷¹ [Study on the economic, social and human costs of trafficking in human beings within the EU \(Studie o hospodářských, sociálních a lidských nákladech obchodování s lidmi v EU\) – Úřad pro publikace EU \(europa.eu\).](#)

⁷² [Azylový, migrační a integrační fond \(2021–2027\) \(europa.eu\).](#)

⁷³ [V souladu se Strategií EU pro boj proti obchodování s lidmi na období \(2021–2025\).](#)

⁷⁴ V roce 2021 přijala Evropská komise v souladu s Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením, jejímiž smluvními stranami jsou EU a její členské státy, [Strategii týkající se práv osob se zdravotním postižením](#) (2021–2030).

⁷⁵ [Balíček týkající se zaměstnanosti osob se zdravotním postižením.](#)

⁷⁶ [Long COVID and mental health correlates: a new chronic condition fits existing patterns \(Souvislosti dlouhodobého covidu s duševním zdravím: nový chronický stav odpovídá stávajícím vzorcům\) – PubMed \(nih.gov\).](#)

problémů⁷⁷ a je třeba včas reagovat, aby se obtíže zmírnily. V této souvislosti bude Komise nadále přispívat k posílení psychosociální podpory vysídleným osobám, a zejména k poskytování psychologické první pomoci lidem postiženým ruskou agresí vůči Ukrajině⁷⁸.

Komise vyhlásí výzvu k předkládání návrhů v rámci Azylového, migračního a integračního fondu⁷⁹, jejímž cílem bude omezit překážky v přístupu migrantů ke zdravotním službám, včetně služeb v oblasti duševního zdraví a psychologické podpory.

Špatné duševní zdraví je běžné mezi **lidmi bez domova**⁸⁰ a dlouhodobé a opakované bezdomovectví zhoršuje špatné duševní zdraví a zdravotní postižení. Duševní problémy se řeší v rámci **evropské platformy pro boj proti bezdomovectví**.

Romové mohou být více ohroženi duševními problémy vzhledem ke své často obtížné situaci, která vyplývá ze špatných socioekonomických okolností a vyloučení, nedostatečného přístupu ke vzdělávání a zaměstnání, nevhodného bydlení, segregace, vyloučení a diskriminace, a to i v oblasti zdraví. Strategický rámec EU pro rovnost, začlenění a účast Romů zahrnuje odvětvový cíl zlepšit zdraví Romů a zvýšit účinný rovný přístup ke kvalitním zdravotnickým a sociálním službám⁸¹.

Oběti trestných činů, zejména ty, které utrpěly značnou újmu z důvodu závažnosti trestného činu nebo vzhledem ke svým osobním charakteristikám, jako jsou oběti terorismu, oběti obchodování s lidmi, oběti trestných činů z nenávisti, dětské oběti nebo jakákoli jiná oběť, která potřebuje psychologickou pomoc, by měly mít k takové pomoci přístup zdarma a po nezbytně nutnou dobu. V rámci připravované **revize směrnice o právech obětí**⁸² Komise pracuje na posílení přístupu obětí k psychologické pomoci, především tím, že psychologická pomoc bude pro všechny oběti, které ji potřebují, po nezbytně nutnou dobu bezplatná.

.

Lidé žijící ve venkovských nebo vzdálených oblastech, jako jsou zemědělci, mají zvláštní problémy v oblasti duševního zdraví spojené s rizikem odloučení a nedostatečným přístupem ke službám v oblasti duševního zdraví. Míra sebevražd mezi zemědělci je v určitých členských státech o 20 % vyšší než celostátní průměr⁸³, a proto bude nabídnuta podpora pro zvýšení jejich odolnosti. Z prostředků SZP lze podporovat osvětovou činnost, a to i v oblasti

⁷⁷ Podle WHO se odhaduje, že každý pátý člověk, který nyní zažívá válečné běsnění, bude v příštích deseti letech trpět duševní poruchou a každý desátý bude mít závažné onemocnění, jako je posttraumatická stresová porucha nebo psychóza.

⁷⁸ Viz stěžejní opatření na podporu duševního zdraví pro vysídlené a postižené osoby z Ukrajiny.

⁷⁹ [Azylový, migrační a integrační fond \(2021–2027\) \(europa.eu\)](https://europa.eu/europa/en/aizylovymy-migračním-a-integračním-fondem-2021-2027).

⁸⁰ Nicholas Pleace (2023) Social and healthcare services for homeless people: a discussion paper (Sociální a zdravotní služby pro lidi bez domova: diskusní dokument), který bude zveřejněn na evropské platformě pro boj proti bezdomovectví.

⁸¹ https://commission.europa.eu/system/files/2021-01/eu_roma_strategic_framework_for_equality_inclusion_and_participation_for_2020_-_2030_0.pdf.

⁸² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV (Úř. věst. L 315, 14.11.2012, s. 57).

⁸³ Zpráva francouzské agentury pro veřejné zdraví za rok 2018.

duševního zdraví, například prostřednictvím zemědělských poradenských služeb. Kromě toho by mohly být využity i další fondy, např. Evropský sociální fond plus nebo Evropský fond pro regionální rozvoj, aby se zvýšily investice do služeb sociální podpory ve venkovských a vzdálených regionech, a tím byla zaručena jejich dostupnost pro zemědělce a pracovníky v zemědělství, kteří je potřebují, bez ohledu na místo jejich bydliště.

STĚŽEJNÍ INICIATIVY

11. OCHRANA OBĚTÍ TRESTNÝCH ČINŮ

- Do 2. čtvrtletí roku 2023 bude Komise usilovat o zlepšení přístupu obětí trestných činů k psychologické a psychiatrické podpoře revizí směrnice, kterou se stanoví minimální normy pro **práva, podporu a ochranu obětí trestných činů**.

12. MISE PROTI RAKOVINĚ: PLATFORMA PRO MLADÉ LIDI, KTEŘÍ SE VYLÉČILI Z RAKOVINY

- Komise poskytne **mladým lidem, kteří se vyléčili z rakoviny**, platformu, která jim pomůže posílit jejich duševní zdraví, a to prostřednictvím Mise proti rakovině v rámci programu Horizont Evropa⁸⁴.
- Komise podpoří spolupráci mezi členskými státy při poskytování psychologické podpory pacientům s rakovinou, jejich pečovatelům a rodinám (8 milionů EUR)⁸⁵.

Komise vybízí členské státy, aby zlepšily přístup starších osob k digitálním nástrojům s prokázanou použitelností, které jim pomohou zlepšit duševní zdraví a zapojit se do společenského života. Členské státy jsou vyzývány, aby shromažďovaly údaje o stavu duševního zdraví osob ve zranitelném postavení, včetně osob bez domova, a o dostupnosti služeb v marginalizovaných, vzdálených a znevýhodněných oblastech. Komise naléhavě žádá členské státy, aby zajistily rovný přístup bez překážek ke kvalitní a cenově dostupné zdravotní péči a sociálním službám, zejména pro nejohroženější skupiny nebo pro ty, které žijí v marginalizovaných či vzdálených lokalitách⁸⁶, a aby se zabývaly specifickou situací Romů například tím, že pomocí osvětových kampaní zlepší přístup ke službám v oblasti duševního zdraví a k opatřením primární prevence. Komise dále naléhavě žádá členské státy, aby prováděly osvědčené postupy deinstitucionalizace, a to i v případě dětí, a aby posílily přechod na komunitní služby.

⁸⁴ [Mise EU:rakovina \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/en/press-articles/default/attachment/?id=14242).

⁸⁵ Finanční podpora v rámci pracovního programu EU pro zdraví 2023: CR-g-23-19.01 granty na opatření zaměřené na problémy duševního zdraví pacientů s rakovinou a osob, které se vyléčily z rakoviny.

⁸⁶ Například jak je uvedeno v [doporučení Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů](#).

e. Řešení psychosociálních rizik při práci

Lidé tráví v práci značnou část svého času a dobré pracovní prostředí je pro zdraví klíčové. Stres a psychosociální rizika v práci mohou mít dopad na duševní zdraví a vést ke snížené spokojenosti v práci, ke konfliktům, nižší produktivitě, vyhoření, absencím a fluktuaci. Duševní zdraví je předpokladem schopnosti pracovat, způsobilosti a produktivity. Přibližně polovina evropských zaměstnanců však považuje stres na svém pracovišti za obvyklý a stres je také příčinou asi poloviny všech zameškaných pracovních dní. Psychosociální rizika a pracovní stres přitom patří mezi nejnáročnější problémy v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Nové formy práce, které přinesla **digitalizace** a které urychlila **pandemie COVID-19** (např. práce prostřednictvím platform a výkon práce mimo pracoviště), ovlivnily duševní zdraví pracovníků, i když prospěšná mohla být také flexibilita těchto forem práce. Zdá se, že po pandemii jsou psychosociálními riziky souvisejícími s prací nejvíce ohroženi kritičtí pracovníci, zejména pracovníci ve zdravotnictví a sociální péči⁸⁷.

Zaměstnavatelé mají klíčovou úlohu při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců, která je definována v právních předpisech EU o **bezpečnosti a ochraně zdraví při práci** (BOZP)⁸⁸. Komise se v průběhu let zabývala psychosociálními riziky a duševním zdravím při práci ve svých strategických rámcích BOZP⁸⁹. Zvláštní pozornost je duševnímu zdraví a psychosociálním rizikům věnována ve sdělení o strategickém rámci EU pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci na období 2021–2027⁹⁰.

Kromě toho je pro podporu duševního zdraví i pro vytvoření inkluzivnější společnosti zásadní nutnost zamyslet se nad dalším postupem z hlediska **práva odpojit se**, které je nedílnou součástí snižování pracovního stresu a prosazování lepší rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem, z hlediska **práva vrátit se do práce** po duševní nemoci, jakož i z hlediska psychologicky bezpečného pracovního prostředí.

Komise vítá pracovní program evropských meziodvětvových sociálních partnerů na období 2022–2024 a probíhající jednání o nové dohodě o práci na dálku a právu odpojit se, která má být předložena k přijetí ve formě právně závazné dohody prováděné formou směrnice. Komise bude i nadále **podporovat sociální partnery** v jejich snaze vyjednat novou dohodu o práci na dálku a právu odpojit se tím, že usnadní diskuse a určení osvědčených postupů a posoudí stávající postupy a pravidla týkající se práva odpojit se. Probíhající jednání sociálních

⁸⁷ Viz <https://osha.europa.eu/cs/publications/osh-pulse-occupational-safety-and-health-post-pandemic-workplaces>.

⁸⁸ **Právní předpisy v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví | Agentura EU-OSHA pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci (europa.eu)**. Rámcová směrnice o BOZP (89/391/EHS) stanoví povinnost zaměstnavatele vyhodnotit bezpečnostní a zdravotní rizika pro zaměstnance, včetně psychosociálních rizik, a zavést ochranná opatření. Aspekty práce souvisejícími s psychosociálními riziky se zabývají i směrnice o zobrazovacích jednotkách (90/270/EHS), směrnice o pracovišti (89/654/EHS) a směrnice o prevenci poranění ostrými předměty v nemocnicích a ostatních zdravotnických zařízeních (2010/32/EU).

⁸⁹ Například KOM(2002) 118 v konečném znění, KOM(2007) 62 v konečném znění a COM(2014) 0332 final.

⁹⁰ COM(2021) 323 final.

partnerů souvisí s usnesením Evropského parlamentu z ledna 2021 o právu odpojit se, na které má Komise podle svého příslibu navázat.

Komise zajistí, aby agentura EU-OSHA⁹¹ dokončila přehled o BOZP a digitalizaci, který zahrnuje duševní zdraví při práci, a provedla přehled o BOZP v oblasti psychosociálního a duševního zdraví při práci, včetně informací o osvědčených postupech při návratu do práce a při práci s duševní poruchou, a přehled o BOZP ve zdravotnickém a pečovatelském odvětví. Komise zajistí, že agentura EU-OSHA poskytne aktualizované pokyny v návaznosti na publikaci z roku 2018 „Zdraví pracovníci, prosperující společnosti – praktický průvodce k zajištění dobrých pracovních podmínek“⁹², že do roku 2024 provede projekt týkající se osvědčených postupů v oblasti podpory pracovníků s duševní poruchou související nebo nesouvisející s prací, aby mohli dále pracovat nebo aby se po pracovní neschopnosti úspěšně vrátili do práce, a že vypracuje zprávu.

Na summitu o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci (BOZP), který ve dnech 15. a 16. května 2023 uspořádalo švédské předsednictví a Evropská komise, byly psychosociální rizika a duševní zdraví při práci označeny za rostoucí problémy BOZP, jimž je třeba se dále intenzivně věnovat⁹³. Komise na tyto závěry summitu naváže s cílem zlepšit duševní zdraví při práci, přičemž bude plně respektovat zásadu tripartity. Bude také pokračovat v **práci na přezkumu** směrnice o pracovišti (89/654/EHS)⁹⁴ a směrnice o práci se zobrazovacími jednotkami (90/270/EHS)⁹⁵. V neposlední řadě Komise podpoří provádění **evropské strategie v oblasti péče**⁹⁶ opatřeními, která přispívají k duševní pohodě pečovatelských a osob, o něž je pečováno.

STĚŽEJNÍ INICIATIVY⁹⁷

13. INICIATIVA NA ÚROVNI EU TÝKAJÍCÍ SE PSYCHOSOCIÁLNÍCH RIZIK

- Komise provede vzájemné hodnocení legislativních a donucovacích přístupů k řešení **psychosociálních rizik při práci** v členských státech s cílem předložit ve střednědobém horizontu, s výhradou jeho výsledků a vstupních podnětů sociálních partnerů, iniciativu na úrovni EU týkající se psychosociálních rizik.

14. KAMPANĚ EU NA PRACOVIŠTI

- **Celounijní kampaň agentury EU-OSHA „Zdravé pracoviště – Bezpečná a zdravá práce v digitálním věku“**, včetně zaměření na duševní zdraví při práci (2023–2025),
- **celounijní kampaň agentury EU-OSHA „Zdravé pracoviště“ týkající se psychosociálních rizik a duševního zdraví při práci** se zaměřením na nová a opomíjená povolání, odvětví, včetně zemědělství a stavebnictví, a skupiny včetně pracovníků s nízkou kvalifikací, migrujících nebo mladých pracovníků (2026–

⁹¹ [Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci \(europa.eu\)](https://europa.eu/europa/).

⁹² „Zdraví pracovníci, prosperující společnosti – praktický průvodce k zajištění dobrých pracovních podmínek“.

⁹³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10582#navItem-1>.

⁹⁴ [Směrnice Rady o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví na pracovišti](#).

⁹⁵ [Směrnice Rady o práci se zobrazovacími jednotkami](#).

⁹⁶ [Evropská strategie v oblasti péče](#).

⁹⁷ Finanční podpora z rozpočtu agentury EU-OSHA.

Členské státy jsou vybízeny, aby s podporou společné zemědělské politiky zvyšovaly povědomí o duševních problémech zemědělců a obyvatelstva venkovských oblastí a aby vypracovaly a prováděly politiky a osvědčené postupy, které pomohou zaměřit se na prevenci a posílit odolnost kritických pracovníků, včetně zdravotnických pracovníků, učitelů a zemědělců. Na pomoc členským státům Komise zajistí, aby agentura EU OSHA vypracovala zprávu, která se bude zabývat psychosociálními riziky v odvětví zemědělství.

Členské státy jsou rovněž vybízeny, aby dále prosazovaly používání příručky Výboru vrchních inspektorů práce⁹⁸ s ohledem na prevenci psychosociálních rizik, za účelem zvýšení účinného sledování a inspekci povinností v oblasti BOZP v tomto ohledu a aby se účastnily školení Výboru vrchních inspektorů práce pro inspektory práce.

f. Posílení systémů duševního zdraví a zlepšení přístupu k léčbě a péči

Zdravotní systémy musí posílit svou schopnost vést opatření v oblasti duševního zdraví, od prevence přes včasné intervence a stanovení diagnózy, léčbu a řízení péče a podpory až po opětovné začlenění pacientů. Proto je hlavním cílem posílení systémů duševního zdraví a zlepšení přístupu k léčbě a péči.

Právo každého člověka na včasný přístup ke kvalitní cenově dostupné a kvalitní preventivní a léčebné péči je jednou z klíčových zásad evropského pilíře sociálních práv. Lidé trpící duševními problémy v EU často nemají snadný a rovný přístup k podpoře a často jsou s tím spojeny náklady, které jsou pro mnohé z nich neúnosné. Mezi jednotlivými členskými státy i v rámci nich existují rozdíly z hlediska kapacity zdravotních systémů uspokojovat potřeby lidí s duševním onemocněním⁹⁹. Nerovnosti související s genderem, etnickou příslušností, zeměpisnou polohou včetně rozdílů mezi městy a venkovem, se vzděláním, věkem a sexuální orientací, genderovou identitou nebo vyjádřením pohlavní identity a pohlavními znaky mají významný dopad na duševní zdraví obyvatel a jejich přístup k odpovídající péči.

Je nezbytné **určit osvědčené postupy a inovativní řešení** pro zlepšení dostupnosti, kvality, přístupnosti a cenové dostupnosti péče o duševní zdraví. V zájmu řešení **nerovností** by měla být lidem ve zranitelném postavení, včetně vysídlených osob, uprchlíků, migrantů, osob se zdravotním postižením a LGBTIQ osob, poskytována individualizovaná péče. V souladu se Strategií EU pro oblast drog na období 2021–2025 a souvisejícím akčním plánem by se měly řešit také zvláštní potřeby péče o osoby s komorbiditami, aby se usnadnil přístup k účinné léčbě, zejména pro osoby s poruchami způsobenými užíváním drog.

Posílení **odborné přípravy pracovníků ve zdravotnictví** bude mít zásadní význam pro další zlepšování dovedností a kvality péče, ale také pro zmenšení stigma a diskriminace a pro

⁹⁸ <https://osha.europa.eu/en/legislation/guidelines/labour-inspectors-guide-assessing-quality-risk-assessments-and-risk-management-measures-regard-prevention-msds>.

⁹⁹ Zpráva „Stručný pohled na zdraví: Zpráva o Evropě 2022 (viz poznámka pod čarou 37 na straně 8).

zvýšení odolnosti jednoho z nejvíce zatížených odvětví pracující populace. Rok dovedností EU nabízí zúčastněným stranám jedinečnou příležitost posílit odbornou přípravu odborníků v oblasti duševního zdraví.

Mělo by být zkoumáno **využití digitálních nástrojů** (např. telemedicína, poradenské linky) pro osoby, které potřebují lepší informace a péči, a to i ve venkovských oblastech.

Inovativní přístup ke zlepšení pohody a zdraví včetně duševního zdraví představuje **terapie ve formě pomoci komunitě („social prescribing“)**. Na individuální úrovni poskytují tyto terapie člověku znalosti, motivaci a sebedůvěru, aby mohl lépe řídit a zlepšovat své vlastní zdraví a pohodu¹⁰⁰. Tento přístup lze uplatnit v prostředí primární péče, kdy lékaři nebo jiní zdravotničtí pracovníci mohou předepsat činnosti, které odpovídají potřebám a zájmům dané osoby, jako je pobyt v přírodě, sport, jóga nebo společenské a kulturní činnosti¹⁰¹.

Komise bude pokračovat v přípravě opatření na podporu členských států při řešení **neuspokojených potřeb léčivých přípravků** a přezkoumá **potenciál telemedicíny** pro zlepšení přístupu ke službám v oblasti duševního zdraví¹⁰². V rámci projektu Zdravotní stav v EU bude v **roce 2023 do zdravotních profilů zemí** zařazena **část věnovaná duševnímu zdraví**. Kromě toho Komise zahájí dobrovolný proces spolupráce s členskými státy (prostřednictvím **otevřené metody koordinace**) s cílem posílit vazby mezi kulturou a duševním zdravím. V neposlední řadě bude ve **skupině odborníků pro hodnocení výkonnosti systémů zdravotní péče**¹⁰³ zkoumán **potenciál nových technologií** pro prevenci a léčbu duševních onemocnění.

Je třeba posílit **sběr a sledování údajů**, aby se usnadnilo rozhodování na základě informací. Měly by být vypracovány nové statistiky a ukazatele, které by se postupně začleňovaly do tvorby politik, aby tyto politiky zohledňovaly takové otázky, jako jsou nerovnosti, tělesné a duševní zdraví a hodnota přírody pro lidi, a aby bylo možné posoudit dopad opatření a financování. To pomůže sledovat pokrok na cestě k blahobytu a usnadní to komunikaci o politických výzvách a možnostech jejich řešení s ohledem na lidi a planetu¹⁰⁴.

Členské státy již signalizovaly silnou potřebu podpory v oblastech plánování pracovní síly v oblasti duševního zdraví a/nebo budování kapacit, sledování a hodnocení politiky v oblasti duševního zdraví a prosazování a prevence duševního zdraví (obrázek 1)¹⁰⁵.

¹⁰⁰ [Global developments in social prescribing \(Globální vývoj v oblasti terapie ve formě pomoci komunitě\) – PubMed \(nih.gov\).](#)

¹⁰¹ [Systematic review of social prescribing and older adults: where to from here? \(Systematický přezkum terapie ve formě pomoci komunitě a starší dospělí osoby: kam dále směřovat?\) – PubMed \(nih.gov\).](#)

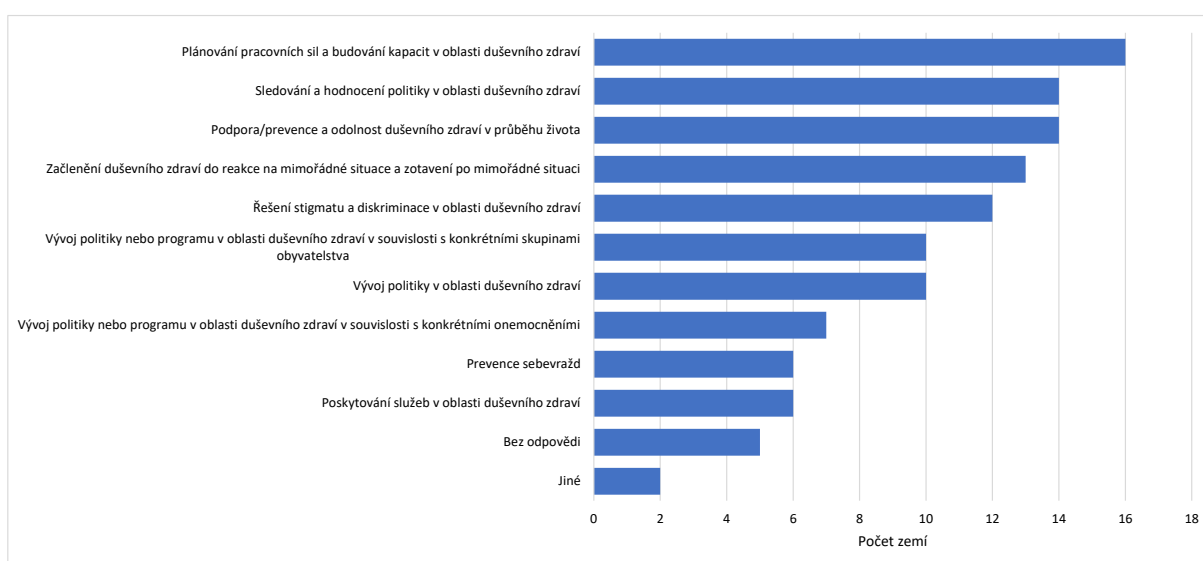
¹⁰² [EUR-Lex – 52012SC0414 – EN – EUR-Lex \(europa.eu\).](#)

¹⁰³ Zpráva skupiny odborníků „Mapping metrics of health promotion and disease prevention for health system performance assessment“ (Mapování ukazatelů podpory zdraví a prevence nemocí pro hodnocení výkonnosti systémů zdravotní péče) obsahuje případovou studii o duševním zdraví a osvědčené postupy v oblasti terapie ve formě pomoci komunitě.

¹⁰⁴ [Strategický výhled \(europa.eu\).](#)

¹⁰⁵ Na podporu investic a reforem v členských státech prostřednictvím cíleného budování kapacit byl v dubnu 2023 proveden průzkum, na němž spolupracovaly Komise, WHO a Organizace pro hospodářskou spolupráci a

Obrázek 1 – Prioritní potřeby členských států v oblasti budování kapacit (27 členských států EU, Norsko a Island)

K řešení těchto potřeb bude na úrovni EU mobilizována finanční podpora, která členským státům umožní posílit jejich kapacitu jednat. To bude zahrnovat větší počet lépe vyškolených odborníků, kteří se budou zabývat duševními problémy. Bude to také znamenat přechod od institucionalizované péče ke komunitní.

Několik členských států zahrnuje do svých **plánů pro oživení a odolnost** opatření na posílení zdravotní péče v oblasti duševního zdraví pro své obyvatele. To je v souladu s **doporučeními pro jednotlivé země** přijatými v rámci **evropského semestru 2020**, která vyzývají všechny členské státy, aby zvýšily odolnost svých zdravotních systémů. Na jaře 2023 Komise navrhla doporučení pro jednotlivé země, ve kterých byla u šesti členských států doporučena reforma zdravotní péče. Ve zprávách o jednotlivých zemích pro dalších šest členských států byla uznána potřeba dalších vylepšení zdravotních systémů, která by doplnila plány pro oživení a odolnost. Všechny zprávy o jednotlivých zemích přijaté v rámci evropského semestru navíc

rozvoj (OECD) a jehož cílem bylo poskytnout přehled o politikách v oblasti duševního zdraví v členských státech.

obsahují tematickou část týkající se zdraví obyvatelstva a zdravotních systémů v členských státech, která ve vybraných případech zdůrazňuje výzvy v oblasti duševního zdraví a plánované reformy. Evropský semestr bude nadále sledovat vývoj zdravotní péče na vnitrostátní úrovni.

STĚŽEJNÍ INICIATIVY

15. INICIATIVA ZA LÉPE VYŠKOLENÉ ODBORNÍKY V EU A JEJICH VĚTŠÍ POČET

- Od roku 2023 Komise posílí **odbornou přípravu** zdravotnických pracovníků a dalších odborníků, jako jsou učitelé a sociální pracovníci. Díky účelové finanční podpoře v rámci programu EU pro zdraví (9 milionů EUR) bude rovněž zahájen nový přeshraniční výměnný program pro odborníky v oblasti duševního zdraví. To by mělo do roku 2026 umožnit vyškolení přibližně 2 000 odborníků v celé EU a v průměru 100 výměn ročně.

16. TECHNICKÁ PODPORA PRO REFORMY V OBLASTI DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ V NĚKOLIKA ODVĚTVÍCH

Komise:

- v roce 2024 zvýší dostupnost a cenovou dostupnost služeb v oblasti duševního zdraví pro lidi tím, že členským státům na požádání nabídne **technickou podporu** při navrhování a provádění reforem ke zlepšení dostupnosti integrovaných meziodvětvových služeb v oblasti duševního zdraví prostřednictvím Nástroje pro technickou podporu¹⁰⁶.

17. SHROMAŽĐOVÁNÍ ÚDAJŮ O DUŠEVNÍM ZDRAVÍ

- S cílem zabezpečit důkladné sledování a hodnocení pokroku v oblasti duševního zdraví v celé EU zajistí Komise od roku 2025, aby evropské dotazníkové šetření o zdravotním stavu (EHIS) zahrnovalo další údaje o duševním zdraví.

Komise vybízí členské státy, aby zajistily přístup k cenově dostupné zdravotní péči v oblasti duševního zdraví, a to i pomocí prostředků telemedicíny a v přeshraničním prostředí. Vnitrostátní orgány by měly spolupracovat na přípravě a realizaci projektů na zlepšení služeb v oblasti duševního zdraví a **komunitní péče** a **deinstitucionalizace**¹⁰⁷ a jsou vyzývány, aby vypracovaly postupy pro předávání pacientů odborníkům na duševní zdraví, a to i s přihlédnutím k práci jiných poskytovatelů služeb.

¹⁰⁶ [TSI 2024 Stěžejní iniciativa – Duševní zdraví: podpora dobrých životních podmínek a duševního zdraví \(europa.eu\)](#)

¹⁰⁷ V souladu s [Úmluvou Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením](#).

g. Překonání stigmatu

Stigma a diskriminace zhoršují osobní a hospodářské dopady duševních onemocnění. Diskriminace lidí s duševními problémy je běžná, zejména v sociálních médiích, ale také na pracovištích, přičemž 50 % pracovníků se domnívá, že zveřejnění skutečnosti, že trpí duševní poruchou, by mělo negativní dopad na jejich kariéru¹⁰⁸.

Naše činnost se musí řídit zásadami opětovného začlenění a sociálního začlenění osob postižených duševními problémy. Klíčem ke zlepšení situace jsou investice do **zlepšení povědomí a pochopení duševního zdraví**, včetně vzdělávání o duševním zdraví a empatii ve školních osnovách, a to se zapojením všech zúčastněných stran.

Každoroční Evropský týden duševního zdraví (konající se v květnu) a Světový den duševního zdraví¹⁰⁹ (10. října) jsou příležitostmi, jak se na úrovni EU konkrétně zabývat stigmatem.

Umění a kultura jsou důležité k prosazování pozitivního duševního zdraví a pohody jednotlivců a společnosti obecně tím, že podporují sociální začlenění a zmenšují stigma v oblasti duševního zdraví¹¹⁰. Mohou doplňovat tradičnější podporu při duševních problémech a mohou přispívat k prevenci duševních problémů a k řešení stigmatu v oblasti duševního zdraví. Komise podpoří členské státy při zvyšování povědomí o pozitivní úloze kulturních a uměleckých činností při zlepšování duševního zdraví a celkové pohody, například pomocí specializované akce, při níž budou **umění a kultura** předvedeny jako nové nástroje pro pohodu a duševní zdraví.

¹⁰⁸ Situace v oblasti BOZP (bleskový průzkum Eurobarometr, 2022): [„Bezpečnost a ochrana zdraví při práci na pracovištích po pandemii“](#). Zpráva obsahuje výsledky otázek o psychosociálních rizicích a informační přehledy jednotlivých zemí a navazující odborný článek o duševním zdraví a dopadu pandemie COVID-19.

¹⁰⁹ [Světový den duševního zdraví \(kdo.int\)](#).

¹¹⁰ [C4H SummaryReport V11LP_shortsmall.pdf \(cultureforhealth.eu\)](#).

STĚŽEJNÍ INICIATIVY

18. BOJ PROTI STIGMATU A DISKRIMINACI

Komise vyčlení částku ve výši 18 milionů EUR na tyto činnosti¹¹¹:

- zlepšení kvality života pacientů, jejich rodin a (ne)formálních pečovatелů, včetně pacientů s rakovinou, se zvláštním **důrazem na řešení stigmatu a diskriminace** tím, že bude členským státům poskytnuta podpora při **určování a provádění osvědčených postupů**,
- se stejným cílem bude podporovat zúčastněné strany při realizaci projektů, jako jsou **osvětové činnosti** k překonání stigmatu a řešení diskriminace, bude zajišťovat **sociální začlenění a chránit práva pacientů**, přičemž se zaměří na zranitelné skupiny,
- společně s členskými státy v rámci expertní skupiny zabývající se otázkami veřejného zdraví a se skupinami zúčastněných stran vypracuje **pokyny EU** k překonání **stigmatu** a k boji proti **diskriminaci**,
- zahájí komunikační činnosti na **podporu informovanosti** v boji proti stigmatu.

Komise vybízí členské státy, aby rozvíjely **komunikační kampaně** s cílem demystifikovat a překonat stigma a aby **vypracovaly opatření proti stigmatu a diskriminaci** tím, že pomohou jednotlivcům znovu se profesně začlenit, umožní pacientům přístup ke službám, které nejlépe odpovídají jejich potřebám, a budou šířit informace o používání právních nástrojů k řešení diskriminace. **Mělo by se zvyšovat povědomí** (orgánů s rozhodovací pravomocí, zaměstnavatelů, zdravotnických pracovníků, dalších odborníků a široké veřejnosti) o duševním zdraví a stigmatu, zejména u osob ve zranitelném postavení, a podporovat **komunitní činnosti** (sport, umění, příroda), které pomáhají překonávat stigma a podporují rehabilitaci duševního zdraví. Členské státy by měly podporovat politiky vybízející k integraci osob s duševním onemocněním do komunity a na trh práce, a to i prostřednictvím činností v oblasti sociální ekonomiky.

h. Podpora duševního zdraví na celosvětové úrovni

Ochrana a podpora duševního zdraví není jen prioritou EU, je to také **celosvětový problém**, v němž EU může jít příkladem, cíleně přispívat na mezinárodní úrovni a ve vhodných případech podporovat sbližování.

Na zasedání **Rady pro obchod a technologie EU–USA** ve dnech 30. a 31. května 2023 vyjádřily EU a Spojené státy společný názor, že online platformy by měly prokázat větší odpovědnost při zajišťování toho, že jejich služby přispívají k online prostředí, které chrání, posiluje a respektuje děti a mládež, a podniknout odpovědná opatření k řešení dopadu jejich služeb na duševní zdraví a rozvoj dětí a mládeže¹¹².

¹¹¹ Financováno v rámci [programu EU pro zdraví](#) (18,36 mil. EUR: rozpočet v rámci pracovního programu na rok 2023 určený na činnosti v oblasti duševního zdraví).

¹¹² Společné prohlášení Rady pro obchod a technologie EU–USA ze dne 30. a 31. května 2023.

Strategie EU v oblasti globálního zdraví¹¹³ obsahuje globální, vnitrostátní a regionální opatření, která mají usnadnit dosažení cílů udržitelného rozvoje OSN v souvislosti se zdravím a zaměřují se na tři vzájemně propojené priority: 1) zajistit lepší zdraví a pohodu lidí během jejich celého života; 2) posílit systémy zdravotní péče a zlepšit všeobecnou zdravotní péči a 3) zajistit bezpečnost veřejného zdraví, včetně duševního zdraví a psychosociální podpory. Je třeba se zaměřit na posílení primární zdravotní péče, kde je dostupnost služeb v oblasti duševního zdraví zásadní.

Akční plán pro mládež v rámci vnější činnosti EU (2022–2027)¹¹⁴ uznává zdraví a pohodu jako předpoklad pro to, aby mladí lidé mohli plně využít svůj potenciál a zapojit se do společnosti. Za jádro svého „pilíře posílení“ považuje zdraví a duševní a tělesnou pohodu. Současně by **podpora v oblasti duševního zdraví a psychosociální pohody** měla být nedílnou součástí opatření na posílení vnitrostátních zdravotních systémů v partnerských zemích, případně na podporu globálních intervencí v oblasti veřejného zdraví, např. v rámci Globálního fondu pro boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii¹¹⁵, iniciativy Spotlight zaměřené na genderově podmíněné násilí¹¹⁶ nebo v souvislosti s humanitární pomocí EU. Podle WHO trpí více než jedna pětina lidí v prostředí po ukončení konfliktu depresí, úzkostí nebo posttraumatickou stresovou poruchou¹¹⁷. Potřeby v oblasti duševního zdraví vznikají také v situacích vysídlení a přírodních katastrof. Proto je podpora v oblasti duševního zdraví a psychosociální pohody zásadním prvkem komplexní reakce na krize, který je začleněn do operací humanitární pomoci financovaných EU, přičemž od roku 2019 bylo na tuto prioritu vyčleněno **111 milionů EUR**.

EU rovněž mobilizací a **zvyšováním povědomí dárců a partnerů o důležitosti zajišťování kvalitní podpory v oblasti duševního zdraví a psychosociální pohody v humanitárních krizových situacích** podněcuje ostatní k činnosti. Po úspěšném zapojení v regionu Blízkého východu a severní Afriky budou do konce roku 2023 uspořádány **informační schůzky a zasedání pro budování kapacit** v dalších regionech, počínaje Latinskou Amerikou a Karibikem.

Komise dále buduje kapacitu zúčastněných stran pomocí školení a šíření minimálního balíčku služeb Meziagenturního stálého výboru (IASC) v oblasti duševního zdraví a psychosociální péče¹¹⁸. Tento klíčový referenční nástroj vytvořilo humanitární společenství s cílem stanovit minimální kvalitu a usnadnit zavádění účinných a včasných intervencí v oblasti duševního zdraví v krizových situacích.

¹¹³ [EU Global Health Strategy to improve global health security and deliver better health for all \(Zlepšení celosvětové zdravotní bezpečnosti a zajištění lepšího zdraví pro všechny díky strategii EU v oblasti globálního zdraví\) \(europa.eu\).](#)

¹¹⁴ [Akční plán pro mládež \(europa.eu\).](#)

¹¹⁵ [Domovská stránka – Globální fond pro boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii.](#)

¹¹⁶ [Iniciativa Spotlight | Naše činnost: Ukončení násilí páchaného na ženách a dívkách | UN Women – ředitelství.](#)

¹¹⁷ [New WHO prevalence estimates of mental disorders in conflict settings: a systematic review and meta-analysis \(Nové odhady WHO týkající se výskytu duševních poruch v prostředích probíhajících konfliktů: systematický přezkum a metaanalýza\) – The Lancet.](#)

¹¹⁸ [IASC Minimum Service Package: Mental Health and Psychosocial Support. \(Minimální balíček služeb v oblasti duševního zdraví a psychosociální péče: Duševní zdraví a psychosociální podpora\).](#)

Na **Ukrajíně**¹¹⁹ Komise již podporuje komunitní centra pro vysídlené děti a jejich pečovatele a také děti v ústavech, aby jim pomohla obnovit určitou úroveň normalnosti a běžného života. Dlouhé trvání agrese a její devastující účinek však zhoršují dopady na duševní zdraví lidí přechajících před válkou do EU a lidí vysídlených v rámci Ukrajiny, což vyžaduje rozhodnou a ambiciózní podporu.

Ukrajinské děti jsou v současnosti vystaveny traumatu z války, které na nich často zanechává výrazné psychologické jizvy. Komise společně s Ukrajinou zřídí specializovaný program elektronického vzdělávání pro pediatry a zdravotnické pracovníky v oblasti primární péče. Prostřednictvím této iniciativy budou zdravotničtí pracovníci vybaveni nezbytnými dovednostmi pro poskytování posttraumatické péče a léčbu duševních onemocnění dětí. Dětem na Ukrajině a v EU, které trpí obtížemi, budou rovněž nabídnuty specializované rehabilitační služby.

Komise rovněž podporuje humanitární partnery, aby zvýšili své **kapacity pro řešení potřeb v oblasti duševního zdraví obyvatelstva postiženého konfliktem** včetně Záporožské, Charkovské, Dniperské a Mykolajivské oblasti. V rámci programu EU pro zdraví byla v roce 2022 s Mezinárodní federací společností Červeného kříže uzavřena dohoda o příspěvku ve výši 28,4 milionu EUR na poskytování psychologické první pomoci a zúčastněné strany realizují čtyři projekty¹²⁰ (v celkové výši 3 milionů EUR), v jejichž rámci jsou uplatňovány osvědčené postupy pro zlepšení duševního zdraví a psychosociální pohody u migrantů a uprchlíků. Na rok 2023 je v rámci programu EU pro zdraví naplánována částka ve výši více než 10,6 milionu EUR na zlepšení přístupu ke zdravotní péči a na prevenci nepřenosných nemocí, zejména duševních potíží. Komise bude rovněž podporovat členské státy a zúčastněné strany při provádění osvědčených postupů **iFightDepression**¹²¹, jejichž součástí je online program pro zvládání problémů vlastními silami, který může vysídleným osobám, včetně osob z Ukrajiny, pomoci při zvládání jejich příznaků vlastními silami.

Jelikož potenciální dlouhodobé potřeby nuceně vysídlených osob, včetně zdravotní péče, nemůže uspokojit samotná humanitární pomoc, podporuje Komise své partnerské země v **integraci nuceně vysídlených komunit** do stávajících vnitrostátních struktur poskytování služeb. Tato integrace probíhá způsobem, který zajišťuje rovný a spravedlivý přístup uprchlíků ke službám zaměřeným na jejich potřeby, včetně duševního zdraví, posttraumatického stresu a genderově podmíněného násilí. Významná pomoc EU při řešení potřeb migrantů zahrnuje také psychosociální podporu, zejména pro nejzranitelnější osoby, včetně dětí, obětí války, obětí obchodování s lidmi, uvízlých migrantů a navrátilců.

Komise podporuje komplexní přístup k podpoře a ochraně duševního zdraví a psychosociální pohody účastníků vzdělávání, jejich učitelů a pečovatelů prostřednictvím vzdělávacích akcí. Komise je hlavním dárce organizace **Education Cannot Wait**, která považuje podporu v oblasti duševního zdraví a psychosociální pohody za klíčovou prioritu své práce, a

¹¹⁹ Finanční podpora poskytnutá v rámci [regionálního programu Východního partnerství NDICI](#) na poskytování psychologické podpory na Ukrajině.

¹²⁰ [Projekty programu EU pro zdraví](#) na podporu duševního zdraví ukrajinských uprchlíků.

¹²¹ <https://ifightdepression.com/en/>: stránky jsou k dispozici v ukrajinštině a jsou kulturně přizpůsobené.

Globálního partnerství pro vzdělávání, které investuje do posilování vazeb mezi zdravotnictvím a odvětvím vzdělávání.

Komise bude i nadále **začleňovat duševní zdraví** do opatření pro posílení zdravotních systémů na regionální, vnitrostátní a celosvětové úrovni v souladu s úsilím o lokalizaci a trojí propojení humanitární pomoci, rozvoje a míru a bude zajišťovat, aby uprchlíci, migrující osoby a vysídlené osoby v situacích po mimořádných událostech v partnerských zemích měli přístup k podpoře v oblasti duševního zdraví a psychosociální péče na stejné úrovni jako hostitelské komunity.

STĚŽEJNÍ INICIATIVY

19. PODPORA DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ PRO VYSÍDLENÉ A POSTIŽENÉ OSOBY NA UKRAJINĚ

- Komise přispěje k poskytování **psychologické první pomoci** lidem postiženým ruskou agresí vůči **Ukrajíně** a prohloubí spolupráci s Mezinárodní federací společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce¹²² (28 milionů EUR). Komise bude usilovat o zintenzivnění své finanční podpory na posílení psychosociální podpory pro lidi vysídlené v důsledku války. Budou také prozkoumány možnosti školení (online) pro zásahové složky v první linii, učitele a sociální pracovníky v oblasti psychologické první pomoci a psychosociální podpory, aby bylo možné lépe pomoci potřebným. Další částka ve výši 0,5 milionu EUR bude vyčleněna na posílení psychosociální podpory pro postižené lidi v mimořádných situacích.
- Komise společně s Ukrajinou zřídí speciální program elektronického vzdělávání pro pediatriu a zdravotnické pracovníky v oblasti primární péče na podporu **ukrajinských dětí** trpících stresem a úzkostí v důsledku války. Prostřednictvím této iniciativy budou zdravotničtí pracovníci vybaveni nezbytnými dovednostmi pro poskytování posttraumatické péče a léčbu duševních onemocnění dětí.
- Komise bude spolupracovat s členskými státy, aby lidem, kteří uprchli před válkou, nabídla cenově dostupnou psychosociální podporu, která by doplnila zdravotní péči již poskytovanou podle směrnice o dočasné ochraně.

20. PODPORA ŠÍŘENÍ MINIMÁLNÍHO BALÍČKU SLUŽEB MEZIAGENTURNÍHO STÁLÉHO VÝBORU PRO PODPORU V OBLASTI DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ A PSYCHOSOCIÁLNÍ PÉČE¹²³¹²⁴:

- Komise bude i nadále podporovat šíření **minimálního balíčku služeb**, který má humanitárním subjektům pomoci poskytovat kvalitní péči v humanitárních krizích. Tento balíček poskytuje pokyny, jak včas, koordinovaně a na základě důkazů začlenit služby v oblasti duševního zdraví do celkové humanitární reakce.

¹²² Rozpočet: 28,4 milionu EUR uvolněno v rámci [pracovního programu EU pro zdraví na rok 2022](#).

¹²³ Rozpočet: 750 000 EUR financovaných v rámci [programu zlepšení kapacity pro odezvu](#).

¹²⁴ WHO, UNICEF, UNHCR a UNFPA <https://mhpsmsp.org/en>.

Financování duševního zdraví z prostředků EU

Rozpočet na podporu duševního zdraví by měl odpovídat rozsahu problému. EU a členské státy musí vyčlenit odpovídající zdroje, aby zajistily, že se lidem v nouzi dostane pomoci, což představuje sociální a hospodářský imperativ.

K řešení klíčových problémů v oblasti duševního zdraví a k podpoře stěžejních iniciativ a opatření uvedených v tomto sdělení vyčleňuje Komise všechny příslušné finanční nástroje rozpočtu EU v rámci víceletého finančního rámce na období 2021–2027. Kromě toho mohou členské státy využívat k financování reforem a investic v oblasti zdraví, včetně duševního zdraví, finanční prostředky dostupné v rámci Nástroje pro oživení a odolnost¹²⁵.

Byla určena částka v celkové výši **1,23 miliardy** EUR na podporu činností v oblasti duševního zdraví ze strany EU, která je k dispozici na financování činností **přímo či nepřímo** podporujících duševní zdraví, od výzkumu po osvětové kampaně, od budování kapacit a přenosu osvědčených postupů v oblasti zdraví po psychologickou podporu pacientů s rakovinou a ukrajinských uprchlíků. Dopad těchto projektů a programů bude pravidelně sledován. Aby byla zajištěna následná kontrola a odpovědnost, vyžaduje to nejen spolehlivé, srovnatelné a aktuální údaje, ale též ukazatele, systémy sledování a hodnocení.

Na roky 2022 a 2023 bylo prostřednictvím programu EU pro zdraví¹²⁶ vyčleněno 69,7 milionu EUR na opatření podporující dobré duševní zdraví. To zahrnuje 51,4 milionu EUR v rámci pracovního programu na rok 2022¹²⁷ na podporu iniciativ v oblasti budování kapacit v členských státech a řešení problematiky duševního zdraví zranitelných skupin a 18,3 milionu EUR v rámci pracovního programu EU pro zdraví na rok 2023 na podporu spolupráce mezi členskými státy a na poskytování psychologické podpory pacientům s rakovinou, jejich pečovatелům a rodinám¹²⁸.

Prostřednictvím programů Horizont 2020 a Horizont Evropa budou uvolněny finanční prostředky ve výši 765 milionů EUR¹²⁹ na podporu výzkumných a inovačních projektů v oblasti duševního zdraví.

Celostátní, regionální a místní orgány mohou také využít finanční prostředky z politiky soudržnosti, zejména z Evropského sociálního fondu plus (ESF+) a Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR), k posílení rovného přístupu ke zdravotní péči, například investicemi do příslušné infrastruktury a vybavení, osobních asistentů, mobilních týmů, telefonních linek pomoci a sociálních pracovníků.¹³⁰ Pro účely poskytování technické podpory členským státům v souvislosti s projekty v oblasti duševního zdraví je k dispozici Nástroj pro technickou podporu (2 miliony EUR v roce 2023). V roce 2024 hodlá Komise

¹²⁵ [Nástroj pro oživení a odolnost \(europa.eu\)](https://europa.eu/europa/en/nastroj-pro-oziveni-a-odolnost).

¹²⁶ [Nařízení \(EU\) 2021/522 o programu EU pro zdraví](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/522/oj).

¹²⁷ [com_2022-5436 annex2 en.pdf \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/5436/oj/annex2)

¹²⁸ [wp2023 annex en.pdf \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1234/oj/annex).

¹²⁹ [Horizont Evropa \(europa.eu\)](https://europa.eu/europa/en/horizont-evropa).

¹³⁰ V rámci fondu EFRR je k dispozici celkový rozpočet ve výši 7,2 miliardy EUR na zdravotní infrastrukturu a vybavení, což může zahrnovat opatření na podporu duševního zdraví a sociálního začlenění.

uvolnit z tohoto nástroje další zdroje na podporu budování kapacit v oblasti duševního zdraví na základě poptávky v členských státech.

V rámci unijního programu Kreativní Evropa byly zpřístupněny finanční prostředky (3,3 milionu EUR) na projekty v oblasti kultury, pohody a duševního zdraví a částka ve výši 28 milionů EUR byla vyčleněna ve prospěch činností podpory v oblasti duševního zdraví a psychosociální pohody v krizových a humanitárních situacích (evropská civilní ochrana a operace humanitární pomoci). Program Občané, rovnost, práva a hodnoty¹³¹ (2023–2024) poskytuje též možnosti financování¹³² pro opatření týkající se duševního zdraví dětí a obětí genderově podmíněného násilí¹³³. Na pomoc při řešení problémů v oblasti duševního zdraví na pracovišti bude zpřístupněno financování v rámci agentury EU-OSHA.

Závěr a další kroky

Dnešní výzvy v oblasti duševního zdraví se mohou týkat každého a vyžadují společné kroky a plné nasazení všech zúčastněných subjektů. Duševní zdraví je **nedílnou součástí zdraví lidí**. Umožňuje jednotlivci realizovat své schopnosti, vyrovnat se v životě se stresy, socializovat se, pracovat a podílet se na životě své komunity.

Všechny instituce a úrovně státní správy mohou a měly by se podílet na překonávání překážek pro dobré duševní zdraví. Je zapotřebí vyvinout koordinované úsilí, které by spolu se zdravotním systémem i mimo něj mobilizovalo celou společnost, a zaujmout celoživotní přístup s důrazem na rovnost a nediskriminaci.

Komise vyzývá Evropský parlament a členské státy, aby spolupracovaly při realizaci iniciativ, které jsou představeny v tomto strategickém sdělení a vytvářejí základy pro trvalou činnost na vnitrostátní a unijní úrovni v oblasti komplexního přístupu k duševnímu zdraví zaměřeného na prevenci a zahrnujícího více zúčastněných stran. Podporují univerzálnost zdravotní péče pro osoby trpící duševním onemocněním v EU i mimo ni.

Prevence duševních problémů, přístup k pomoci a opětovné začlenění do společnosti jsou nedílnou součástí práva na zdravotní péči a prostřednictvím této iniciativy si EU klade vysoké ambice pomáhat nejkřehčím a nejzranitelnějším členům naší společnosti v souladu s evropským způsobem života, v němž je každý člověk důležitý a měl by mít perspektivu úspěšného života.

Toto sdělení je začátkem nového strategického přístupu, jehož cílem je postavit duševní zdraví na roveň zdraví tělesnému. Přidává další pilíř do architektury evropské zdravotní unie jak posílením probíhajících prací, tak otevřením nových směrů práce, které jsou rozvíjeny ve

¹³¹ [Program Občané, rovnost, práva a hodnoty \(CERV\) \(europa.eu\).](https://europa.eu/programme/obcanerovnostpravaahodnoty/)

¹³² Program Daphne a práva dítěte: [c_2022_8588_1_en_annexe_acte_autonome_cp_part1_v2.pdf \(europa.eu\).](https://europa.eu/programme/daphne/)

¹³³ Částka ve výši 22,9 milionu EUR v rámci výzvy programu Daphne na rok 2024 pro prevenci a potírání genderově podmíněného násilí a násilí na dětech na financování opatření konkrétně podporujících oběti a přeživší a další rozvoj integrovaných systémů ochrany dětí.

spolupráci se všemi partnery a zahrnují prováděcí opatření. Ta budou pečlivě sledována společně s členskými státy v rámci expertní skupiny zabývající se otázkami veřejného zdraví, zejména její podskupiny pro duševní zdraví. Zúčastněné strany budou mít příležitost spolupracovat a koordinovat své společné příspěvky k rozvoji a provádění opatření stanovených prostřednictvím platformy pro politiku EU v oblasti veřejného zdraví. Toto společné úsilí bude cestou k rozvoji a realizaci nového ambiciózního přístupu k duševnímu zdraví pro odolnější společnost, která staví lidi na první místo.